

Nr 31

Av herr **Ohlin m. fl.**, *angående vissa åtgärder i syfte att minska kostnaderna för byggandet av skollokaler.*

I tider av god samhällsekonomisk balans är sparsamhet i det offentliga hushållandet en dygd, i dagens statsfinansiella situation en tvingande nödvändighet, såvitt man syftar till ett fortsatt framåtskridande. Vissa samhälleliga behov är dock av så utomordentligt angelägen natur, att det skulle vara en uppenbart oklok politik att t. o. m. i ekonomiskt mycket svåra tider eftersätta dem. Ett sådant behov anser vi behovet av ett tillräckligt antal fullgoda skollokaler vara. Angelägenheten av att investeringar på detta område ges hög prioritet har vitsordats av 1955 års långtidsutredning och vid upprepade tillfällen framhållits av skolöverstyrelsen. Om man emellertid, såsom vi gör, ansluter sig till denna uppfattning om vikten av ett expansivt program för skolväsendets utbyggnad, ökar — särskilt i nuvarande investeringsläge — självfallet kravet på att alla tänkbara möjligheter tillvaratages att genom noggrann planläggning och omsorgsfullt utnyttjande av den moderna byggforskningens senaste rön begränsa kostnaden för varje enskilt projekt. Liknande tankegångar har utvecklats av Stockholms stads skolbyggnadskostnadskommitté, som i sitt den 28 februari avgivna betänkande »Rationalisering av en 1-plans skolbyggnad m. m.» anfört bl. a. följande:

Mot bakgrunden av vad ovan anförts rörande storleksordningen av det föreliggande investeringsbehovet och de i förhållande härtill mycket knappa resurserna för detta tillgodoseende är det naturligt att problemet att nedbringa byggnadskostnaderna numera fått en brännande aktualitet. Man har så småningom kommit till insikt om att det för att åstadkomma största möjliga behovstäckning i fråga om antalet skollokaler utan att rimliga krav på funktionsduglighet åsidosättes endast föreligger den utvägen, att begränsa kostnaderna för de olika investeringsobjekten. Denna tankegång har också kommit till klart uttryck i olika uttalanden från statsmakternas sida.

Sålunda underströk statsutskottet med anledning av motioner vid 1954 års riksdag angelägenheten av att största möjliga antal skollokaler utvanns inom den för ändamålet bestämda byggnadskvoten utan att därför berättigade anspråk på standard och ändamålsenlighet eftersattes. Ett ungefär likalydande uttalande gjordes vidare av föredragande departementschefen i propositionen till 1956 års riksdag angående skolväsendets ordnande på realskolestadiet under övergångstiden före enhetsskolans genomförande. I detta sammanhang framhölls också vikten av att bestämmelserna rörande statsbidraget till skolbyggnader utformades så, att ett nedbringande av an-

läggningskostnaderna verkligen stimulerades så att planeringen av skolbyggnadsföretagen redan från början inriktades på byggnadsprogram inom rimliga ekonomiska gränser, och rekommenderades en restriktiv praxis vid bedömningen av skäligheten av statsbidragsunderlagets storlek.

Genom denna motion vill vi fästa uppmärksamheten på vissa, enligt vår mening icke tillräckligt beaktade, möjligheter att förbilliga skolbyggandet utan eftersättande av väsentliga standardkrav.

Inledningsvis anser vi oss böra lämna en redovisning av vad vi menar med väsentliga standardkrav. Som sådana räknar vi endast krav, som från pedagogiska, hygieniska och andra skolsociala synpunkter fullgott kan motiveras. Många av de krav och önskemål, som under lång tid varit vägleddande vid skolbyggnadsprojekteringen i landet, torde emellertid sakna tillräcklig motivering och bör därför icke heller anses såsom väsentliga. Såväl statens sakrevision som den ovan nämnda skolbyggnadskostnadskommittén i Stockholms stad har tidigare erinrat härom.

När det gäller att förbilliga skolbyggandet, synes den lättast framkomliga vägen vara att inom nyproduktionen öka den andel av lokalerna, som uppföres i form av s. k. skolpaviljonger. Erfarenhetsmässigt har det nämligen visat sig, att produktionskostnaden per klassrum i skolpaviljonger icke behöver uppgå till mer än ungefär hälften av produktionskostnaden per klassrum i en skolanläggning, som uppföres på traditionellt sätt. Till fördelarna av ett ökat byggande av skolpaviljonger återkommer vi mera utförligt i det följande.

Frågan om möjligheterna att nedbringa kostnaderna även för uppförande av vad man med en något oegentlig benämning kallat »permanent skollokaler» har under de allra senaste åren varit föremål för en intensiv men splittrad utredningsverksamhet. I många avseenden pekar utredningsresultaten på mycket stora möjligheter till kostnadsbesparingar. Endast några exempel härpå kommer här att nämnas.

I den teknisk-ekonomiska undersökningen »Våningsantal och planform», vilken i mars 1957 överlämnades av statens byggnadsbesparingsutredning, sammanfattas huvudresultatet på följande sätt:

Det kan således fastslås, att en byggnad, i de fall där storlek och funktion medger det, bör uppföras i *minst tre våningar*. Den bör vidare utformas *med mittkorridor* eller med annan koncentrerad planform, och en byggnadsanläggning bör såvitt möjligt utföras som *en enda regelbunden byggnadskropp*. Frångående av en sådan utformning ökar alltid anläggningskostnaden och fördyringen kan, även om man endast väljer någon annan av de här undersökta typerna, uppgå ända till 20 à 30 %. Då har ändock räknats med uteslutande i och för sig enkla utformningar. Tillämpas mera ovanliga och komplicerade former med oregelbundna byggnadskroppar, starkt differentiering i form och byggnadssätt o. s. v. kan fördyringarna enbart genom byggnadsanläggningens allmänna utformning bli väsentligt större.

Den tidigare omnämnda skolbyggnadskostnadskommittén har i sitt be-

tänkande sammanställt de egna resultaten i detta avseende med de resultat som uppnåtts av byggnadsbesparingsutredningen och anför därefter följande:

Såsom framgår av siffrorna överensstämma resultaten av de båda undersökningarna tämligen väl med varandra, varför den statliga utredningen får anses ha givit ett kraftigt belägg för skolbyggnadskostnadskommitténs tidigare konstaterande, att byggnadskostnaderna sjunka med högre hus-höjd och då i särskilt hög grad vid en övergång från envånings- till flervåningshus samt att mittkorridorsystemet ställer sig ur byggnadsekonomiska synpunkter avsevärt fördelaktigare än sidokorridorsystemet, allt under förutsättning att byggnaderna utföras på konventionellt sätt. Byggnadsbesparingsutredningen har också fastslagit, att en byggnad, i de fall där storlek och funktion medger det, bör uppföras i minst tre våningar samt utformas med mittkorridorsystem eller med annan koncentrerad planform, varvid byggnadsanläggningen, såvitt möjligt, bör utföras som en enda regelbunden byggnadskropp.

I den promemoria, som statens sakrevision genom skrivelse den 28 juni 1957 överlämnade till Kungl. Maj:t, diskuterades ifrågakvarande problem ingående. Bl. a. anföres följande synpunkter:

Mot kommitténs och besparingsutredningens beräkningar kan alltid anmärkas, att de bygga på teoretiska exempel och att resultaten därför icke kunna anses återspegla verkliga förhållanden. Häremot bör framhållas, att just de stora praktiska svårigheterna för en beräkning av kostnaderna för olika planlösningsalternativ i det enskilda fallet medföra, att undersökningar i syfte att klarlägga och renodla vissa faktorerers inverkan på byggnadskostnaderna bli av desto större betydelse som allmän vägledning. Att sådana beräkningar måste bygga på vissa antaganden ligger i sakens natur. Detta har bl. a. lett till att mot såväl kommittén som besparingsutredningen kan invändas, att jämförelsen med enplanshusen är missvisande, emedan man utgått från samma byggnadssätt som i 2- och 3-våningshusen. Om enplanshusen beräknats med utnyttjande av de för enplanshus specifika möjligheterna till förbilligande, menar man, att resultatet skulle blivit gynnsammare för enplanshusen. Varken kommittén eller besparingsutredningen har förbisett denna invändning, som otvivelaktigt är av betydelse för bedömningen av beräkningarnas värde. Under hand har emellertid från besparingsutredningen meddelats, att en i juni 1957 ännu ej slutförd specialutredning synes tyda på att möjligheterna att förbilliga enplanshus ej böra överskattas och icke kunna bli så stora, att de uppväga fördyringen i förhållande till 2- eller 3-våningshus. Invändningen synes för övrigt i viss grad minska i betydelse i fråga om bedömningen av hittillsvarande förhållanden därigenom att flertalet befintliga envåningsbyggnader för skoländamål faktiskt uppförts med samma byggnadssätt som 2- och 3-våningshus, d. v. s. med grävd grund, källare, betongbjälklag i taket o. s. v.

Kommitténs och besparingsutredningens beräkningar bygga som förut sagts på vissa antaganden. Det bör därför understrykas, att de icke kunna utan vidare åberopas som belägg för att det i ett visst aktuellt fall skulle vara möjligt att uppnå besparingar av ovan angiven storleksordning eller att fördyringen vid visst alternativ skulle hålla sig inom de gränser utredningarna synas ge stöd för. Beräkningarnas betydelse synes främst ligga

däri att de visa, att en koncentrerad planlösning är billigare än en mindre koncentrerad. Detta förhållande, som svarar mot vad som kunde förväntas såväl rent teoretiskt som med hänsyn till allmänna byggnadsekonomiska erfarenheter, är endast en bekräftelse på den stundom bortglömda men alltid giltiga satsen att byggnadskostnadernas storlek på ett avgörande sätt påverkas av valet av planlösning. De stora utslagen i fråga om byggkostnadernas variationer med olika alternativ visar klart hur nödvändigt det är att detta val verkligen präglas av en önskan att tillvarataga möjligheterna att förbilliga. Det för nu förevarande utredning betydelsefullaste är emellertid, att de åberopade beräkningarna ge ett allmänt begrepp om storleksordningen av de merkostnader eller besparingar man har att vänta vid val av viss planlösningssprincip i förhållande till en annan. Även om utslaget storlek kan variera från fall till fall, är det tack vare det nu tillgängliga utredningsmaterialet möjligt att med bestämdhet hävda, att de ekonomiska olägenheterna av direktiv eller anvisningar som binda eller begränsa projektörens möjlighet att välja det efter omständigheterna byggnadsekonomiskt och i övrigt bästa planlösningsoalternativet äro så stora, att sådana direktiv eller anvisningar — särskilt i nuvarande investeringsläge — icke kunna godtagas eller bibehållas utan tvingande motivering.

I sakrevisionens promemoria diskuteras vidare de olägenheter, som ansetts förknippade med skollokaler, som inrymmes i trevåningshus med mittkorridor. I promemorian hävdas, att olägenheterna i mycket stor utsträckning bör kunna helt elimineras genom omsorgsfull planering i övrigt. Man har svårt att värja sig för intrycket, att motståndet mot dylika skolbyggnader är i högsta grad traditionellt betingat och uppkommet innan frågeställningens ekonomiska aspekter blivit klart belysta.

Ett annat problem, som förtjänar uppmärksamhet vid skolbyggnadsplaneringen, är frågan om och i vad mån suterrängvåningar kan anses lämpliga för undervisnings- eller andra lokaler. Stockholms skolbyggnadskostnadskommitté anför, att det finns fog för antagandet, att tämligen betydande kostnadsbesparingar kan uppnås, om man i högre grad än som gällande anvisningar förutsätter förlägger undervisningslokaler till suterräng- eller källarvåning. Kommittén konstaterar, att exempelvis lärosalar och laboratorier i naturvetenskaplig undervisning eller klassrum enligt gällande bestämmelser icke kan förläggas till suterrängvåningsplanet, samt fortsätter:

Vilka närmare motiveringar som ligga till grund för detta stadgande har icke kunnat klarläggas. Med nutida byggnadsteknik torde några tekniska problem icke föreligga att åstadkomma en tillfredsställande isolering av dessa utrymmen, varför några olägenheter av hygienisk art icke torde kunna åberopas i detta sammanhang. Det skulle då vara att närmare undersöka, huruvida pedagogiska eller skolsociala skäl skulle lägga hinder i vägen för ett utnyttjande av sådana utrymmen. En dylik undersökning ankommer ej på skolbyggnadskostnadskommittén att utföra. Att så skulle vara förhållandet är emellertid svår förstäligt för en icke fackman på det pedagogiska området. Bl. a. må framhållas, att belyningsförhållandena i en suterränglokal med golv 0,8 meter under mark knappast äro sämre än i en ovan markytan belägen lokal, då fönsterhöjden i båda fallen torde bli ungefär densamma.

Motsvarande synpunkter återfinnes i sakrevisionens promemoria.

Vi vill än en gång understryka, att vad som ovan redovisats endast utgör en bråkdel av alla de exempel som skulle kunna anföras på av olika utredningar och forskargrupper anvisade möjligheter att förbilliga skolbyggnaderna. Av den största betydelse måste det emellertid då vara, att dessa redan anvisade möjligheter i första hand tillvaratages. Om så skall kunna ske i önskad omfattning, bör dock mera arbete än hittills läggas ned på att sammanfatta och till de planerade lokalmyndigheterna, till arkitekterna och konstruktörerna sprida all den kunskap, som på hithörande område för närvarande endast står att vinna genom en tydligtvis alltför mödosam kompilatorisk källforskning.

I anslutning till detta önskemål vill vi även instämma i sakrevisionens hemställan om åtgärder för en skyndsam översyn av gällande anvisningar i fråga om skolbyggnader i syfte att skapa förutsättningar för ett omedelbart nedbringande av skolbyggnadskostnaderna. Vi instämmer helt i följande av revisionen såsom stöd för dess hemställan gjorda uttalande.

Då forskningsarbetet med nödvändighet kräver tid, och forskning på byggnadsområdet i regel torde vara särskilt tidskrävande, vill sakrevisionen framhålla, att den förordade översynen under rådande kraftiga utbyggnad av skolväsendet icke bör göras beroende av resultatet av pågående eller planerade forskningsarbeten. De nuvarande anvisningarna bygga nämligen i väsentliga hänseenden icke på några vetenskapliga eller andra objektiva undersökningar utan äro resultatet av bl. a. en historisk utveckling och en tillämpning på skolväsendets område av idéer inom modern arkitektur. Det bör därför vara möjligt att utan större tidsutdräkt genomföra en översyn av dessa i syfte främst att ur dem rensa ut krav och önskemål, vilka med hänsyn till den nuvarande tekniken redan framstå som överdrivna eller onödiga eller för vilka endast kunna återopas pedagogiska eller hygieniska önskemål, beträffande vilka det är ovisst om ett tillgodoseende kan anses motivera de därav föranledda merkostnaderna. De reviderade anvisningarna böra begränsas till de minimikrav, som en skolanläggning och däri ingående lokaler måste uppfylla i olika hänseenden, och åt desamma ges sådan utformning att de icke framtvunga dyrbarare planlösningar eller eljest mera kostnadskrävande utföranden än som med tillgängliga erfarenheter och undersökningsresultat kunna anses ofrånkomliga ur funktionell synpunkt.

De åtgärder, vilka hittills diskuterats såsom ägnade att förbilliga skolbyggnaderna, torde i huvudsak ha den egenskapen gemensam, att de åtminstone på kort sikt icke kommer att medföra någon direkt lättnad i statsverkets bidragsutgifter. Enligt den år 1957 utfärdade kungörelsen om statsbidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet (SFS nr 318 år 1957) utgår nämligen statsbidraget i regel med samma belopp, oavsett om det enskilda byggnadsprojektet är opåkallat dyrt eller osedvanligt billigt. Sett från samhällsekonomisk synpunkt måste det emellertid redan på kort sikt vara ytterst angeläget, att största möjliga antal skollokaler utvinnes ur varje för ändamålet investerad miljon, något som också under-

strukits av statsutskottet i dess utlåtande rörande statsbidragsbestämmelserna (nr 104 år 1957). Att man icke blott betraktar ifrågavarande problem från snävt statsfinansiell synpunkt utan även beaktar den samhällsekonomiska aspekten anser vi vara betydelsefullt, icke minst därför att vi i en särskild motion föreslagit åtgärder för en successiv minskning av klassavdelningarnas storlek, vilket självfallet ställer krav på ökad lokal-tillgång. Vikten av att skolbyggandet ges prioritet vid investeringsavvägningarna har vi också inledningsvis framhållit i denna motion.

Vad i föregående stycke anförts minskar dock icke angelägenheten av att rationaliseringar på skolbyggandets område även avsätter spår i statsbudgeten. I motionen har vi angivit ett par exempel, som enligt vår mening klart visar, att skolbyggandet i mycket hög grad kan rationaliseras. I stor utsträckning har besparingsmöjligheterna påvisats av utredningar, som offentliggjorts efter tillkomsten av det nu gällande statsbidragssystemet. Av departementschefsuttalandet i propositionen nr 122 år 1957 framgår också, att man inom departementet bedömde de framtida rationaliseringsmöjligheterna såsom mycket goda samt att man ansåg det rimligt att ompröva bidragsreglerna i den mån sådana möjligheter klart uppenbarades. Bl. a. anförde departementschefen följande:

Jag är med hänsyn till de krav på återhållsamhet med de produktiva resurserna, som måste ställas och som måste lända till efterrättelse inom olika områden, beredd att ansluta mig till den bland remissmyndigheterna kraftigt företrädna uppfattningen att de sakkunniga ej bedömt besparingsmöjligheterna nog realistiskt utan föreslagit ett för högt enhetspris. Det bör i detta sammanhang också beaktas, att vid tillämpning av enhetsprismetoden någon justering i efterhand av statsbidragssumman i förhållande till de verkliga byggnadskostnaderna ej skall ske. Jämväl denna omständighet talar för att enhetspriset avväges med återhållsamhet. I avvaktan på resultatet av ytterligare undersökningar inom det byggnadstekniska området rörande förbilligande byggmetoder och planlösningar finner jag mig dock böra förorda, att enhetspriset per kvadratmeter nettogolvyta inte nu bestämmes till lägre belopp än 900 kronor, med prisläget den 1 januari 1957 taget som utgångspunkt. Detta belopp, 900 kronor, bör på sätt föreslagits av de sakkunniga anknytas till ortsindex med uteslutande av tomtkostnader. I enlighet med vad som gäller i fråga om det statsunderstödda bostadsbyggandet föreslår jag däremot, att någon anknytning till byggnadskostnadsindex inte sker.

Riksdagen följde icke helt departementschefens förslag. Med beaktande av vad som anfördes i motionen II:599 av herr Andersson i Ronneby m. fl. beslöt nämligen riksdagen, att grundbeloppet skulle anknytas till byggnadsstyrelsens byggnadskostnadsindex.

Med anledning av detta beslut har § 6 i den ovannämnda bidragskungörelsen (SFS nr 318 år 1957) fått följande lydelse:

§ 6.

1 mom. Statsbidrag till permanenta skollokalerna utgår i förhållande till ett bidragsunderlag, beräknat enligt följande grunder.

2 mom. Vid nybyggnad och tillbyggnad bestämmes bidragsunderlaget med utgångspunkt i ett grundbelopp av niohundra kronor per kvadratmeter nettogolvyta av lokaler för undervisning, förvaring av skolmateriel, administration och skolmåltidsverksamhet samt uppehållsrum för elever. Grundbeloppet omräknas med hänsyn till *dels* den förändring av byggnadskostnaderna i allmänhet som må hava inträtt under tiden från den 1 januari 1956 till den 1 januari det år, då statsbidragsbeslutet meddelas, *dels* de särskilda olikheter i fråga om byggnadskostnader som finnas mellan skilda orter. Till ledning skola därvid tjäna byggnadsstyrelsens byggnadskostnadsindex och bostadsstyrelsens ortsindex, det senare omräknat med uteslutande av tomtkostnad.

Då särskilda skäl äro därtill, må dock bidragsunderlaget vid nybyggnad och tillbyggnad efter Kungl. Maj:ts beprövande fastställas på sätt i 3 mom. stadgas för ombyggnad.

Med hänsyn till att staten genom bl. a. skolöverstyrelsen och sin allmänna utredningsverksamhet i hög grad medverkar i rationaliseringsarbetet för att förbilliga skolbyggandet, synes det oss vara rimligt, att de besparingar, som härigenom kan vinnas, också kommer staten i viss mån tillgodo. En liknande tankegång torde väl också ha legat bakom departementschefens förslag att icke anknyta grundbeloppet till byggnadskostnadsindex. Av allt att döma torde man i dag kunna utgå från att kommunerna vid en fortsatt indexstegring av den storlek, som förekommit under de senaste åren, väl borde kunna kompensera kostnadsstegringarna med hjälp av fortlöpande rationaliseringsåtgärder inom skolbyggnadsområdet. Med hänsyn härtill och till det angelägna behovet att tillvarata varje rimlig möjlighet till minskning av statsutgifterna anser vi det nu påkallat att avskaffa anknytningen till byggnadskostnadsindex på ifrågavarande område. Dock anser vi, att hänsyn till den pågående projekteringen av skolor så till vida måste tagas, att man vid bestämmande av bidragsunderlaget beaktar den kostnadsutveckling som ägt rum under tiden 1 januari 1956 till den 1 januari 1959. För närvarande föreligger icke byggnadsstyrelsens indexsiffra per den 1 januari 1959, men det kan nämnas, att ifrågavarande index under tiden 1 januari 1956 till den 1 juli 1958 stigit med ca 9 %. Vi föreslår därför sådana ändringar i Kungl. Maj:ts kungörelse nr 318 år 1957 att bidragsunderlaget från den 1 januari 1960 beräknas med utgångspunkt i ett grundbelopp av 900 kr. per kvadratmeter nettogolvyta, varvid dock grundbeloppet omräknas med hänsyn till *dels* den förändring av byggnadskostnaderna i allmänhet som inträtt under tiden från den 1 januari 1956 till den 1 januari 1959, *dels* de särskilda olikheter i fråga om byggnadskostnader som finns mellan skilda orter.

Självfallet är vi medvetna om att den föreslagna författningsändringen endast till en del påverkar den statliga bidragsgivningens storlek under budgetåret 1959/60. I avvaktan på Kungl. Maj:ts till den 15 februari aviserade proposition i ärendet avstår vi därför från att nu väcka förslag om ändring i det föreslagna beloppet till Byggnadsarbeten inom skolväsendet.

Ett ökat byggande av skolpaviljonger utgör en annan viktig väg till besparingar för såväl stat som kommun samtidigt som det inom en given investeringsram tillåter byggandet av ett avsevärt ökat antal klassrum. När vi i en partimotion 1956 framförde förslaget att monteringsfärdiga klassrumspaviljonger skulle utnyttjas för att snabbt tillföra skolväsendet ett värdefullt lokaltillskott, hade denna byggnadstyp utnyttjats i ringa omfattning. Till en del hängde detta samman med att byggnadstillstånd fordrades enligt samma ordning som för s. k. permanenta byggnader. Vi föreslog därför att paviljongerna skulle läggas utanför den byggnadskvot som då begränsade byggandet. Sedan riksdagen med anledning av vår motion framfört denna synpunkt i skrivelse till Kungl. Maj:t och klassrumspaviljongerna genom författningsändring ställts utanför byggnadskvoten, har paviljongerna raskt vunnit i anseende och utnyttjande. Man torde nu icke längre kunna hänföra skolpaviljongerna enbart till kategorien »provisoriska byggnader» även om de allmänt uppföres med statsbidrag enligt de särskilda bestämmelserna för sådana byggnader. Det finns i dagens läge starka skäl att ifrågasätta hela uppdelningen i »provisoriska» och »permanent» skolbyggnader. Önskvärdheten att tills vidare behålla en särskild stimulans för paviljongbyggandet gör dock att vi f. n. ej föreslår någon sådan ändring. I takt med att elementbyggnadssystemet vinner i omfattning och effektivitet kan man räkna med att skolpaviljonger med en varaktighet av 30—40 år kommer att vara ett fullgott alternativ till byggnader med bärande konstruktion i tegel eller betong. Vi hänvisar här till vad den ovannämnda skolbyggnadskostnadskommittén anfört:

De relativt enhetliga funktionskraven för skolhusbyggnader och särskilt för klassrumsavdelningen böra bilda ett gott underlag för en industri- eller serieproduktion av skolbyggnadernas olika delar, inredningar och installationer. Det är ett önskemål, att standardiseringen av de olika elementen därvid göres riksomfattande för att en tillräcklig avsättning för en industriell produktion skall kunna ordnas. För att detta skall kunna uppnås måste förutsättas ett initiativ av de berörda statliga myndigheterna.

I dag låter det sig alltså fastslås att skolpaviljongernas användning icke bör begränsas enbart till att åstadkomma ett extra lokaltillskott under en toppbelastningsperiod för en kommun. Det nyligen färdigställda tekniska läroverket i Linköping utgör ett fullgott exempel på hur även skolanläggning med krävande institutionsbehov kan helt uppföras enligt paviljongsystemet med åtföljande vinster i byggnadstid och anläggningskostnader.

Mot denna bakgrund föreslår vi riksdagen att i särskild skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att fortsättningsvis en större andel än hittills av det totala skolbyggnadsbehovet i landet täckes genom byggnader av paviljongtyp, så att minst $1/5$ av investeringsramen förbehålles paviljongbyggnader. Nödvändigheten härav under den statsfinansiellt ansträngda period som nu förestår ter sig för oss särskilt klar som vi i denna dag särskilt väckt

partimotion framfört krav på en successiv minskning av antalet elever per klass, varav följer ett ökat klassrumsbehov.

Vårt förslag innebär alltså för det närmaste budgetåret icke någon nämnvärd minskning av den samlade produktionskostnaden för skollokaler, men genom att minska andelen av kostnadskrävande permanenta skolbyggnader av traditionell typ anvisar vi en väg ut ur den hittillsvarande lokalbristen. Vi hänvisar i detta sammanhang till följande uttalande av kungl. skolöverstyrelsen i förordet till den nyligen utgivna skriften »Lokalbehov och utrymmesekonomi», där problemets storleksordning antydes:

Besparingssynpunkten har fått ökad tyngd, allteftersom skolväsendets expansion aktualiserat allt större investeringsbehov. Byggnader för det allmänna skolväsendet har under senaste åren fått uppföras för ett belopp av i runt tal 175 miljoner kronor årligen. I sitt yttrande till långtidsutredningen 1956 redovisade skolöverstyrelsen ett investeringsbehov under en tioårsperiod av ca 3 miljarder kronor, dvs. 300 miljoner kronor årligen. På grund av svårigheterna att beräkna utbyggnadstakten var endast till en ringa del den investeringsökning medräknad, som genomförandet av enhetsskolan kommer att kräva. Sedan dess har riksdagen uttalat sig för ett tidsschema, enligt vilket enhetsskolan skall vara helt genomförd i början av 1970-talet. Därtill kommer att redan under 1960-talet de utbildningsbehov måste tillgodoses, som aktualiseras av att de stora årskullarna kommer upp i gymnasieåldern och de yngre arbetsmarknadsåldrarna.

Vi förutsätter att inom ecklesiastikdepartementet en särskild snabbutredning igångsättes angående de ändringar i gällande lokalbehovsprövning som blir erforderliga för att skolöverstyrelsen skall kunna åstadkomma den eftersträfvade övergången till ökat paviljongbyggande. Därvid bör även beaktas nödvändigheten att i samråd med civilförsvarsstyrelsen utforma regler för en samordning mellan skolbyggen av paviljongtyp utan källarutrymmen och sådana skyddsrumbyggen, som under fredstid användes för lagerändamål o. d. Även om den s. k. utrymningsmetoden synes förutsätta att behovet av särskilda skyddsrum för skolbyggnader icke förblir så markerat som förr, torde statsmakterna icke ha observerat att skyddsrumskraven skjutits åt sidan i samband med paviljongbyggandet.

I anledning av den till den 15 februari aviserade särskilda propositionen i ämnet återkommer vi med specificerade förslag beträffande hela byggnadsanslaget. För budgetåret 1960/61 förutsättes att en besparing i statsbidragen med 5 milj. kr. skall bli möjlig utan att därför någon nedskärning av skolbyggnadsproduktionen skall bli erforderlig. För detta senare budgetår räknar vi även med en motsvarande begränsning av själva investeringsramen.

Vi hemställer,

1. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar att särskilda bestämmelser utfärdas angående byggande av skolpaviljonger i ökad utsträckning upp till en total investeringsram av 30 milj. kr. budgetåret 1959/60,

2. att riksdagen hemställer om sådan ändring i Kungl. Maj:ts kungörelse 1957:318, att bidragsunderlaget från den 1 januari 1960 beräknas med utgångspunkt i ett grundbelopp av 900 kr. per kvadratmeter nettogolvyta, varvid dock grundbeloppet omräknas med hänsyn till *dels* den förändring av byggnadskostnaderna i allmänhet som inträtt under tiden från den 1 januari 1956 till den 1 januari 1959, *dels* de särskilda olikheter i fråga om byggnadskostnader som finns mellan skilda orter, samt
3. att riksdagen likaledes i skrivelse till Kungl. Maj:t begär skyndsam översyn av övriga bestämmelser rörande statsbidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet i syfte att anpassa bestämmelserna med hänsyn till förefintliga ovan redovisade möjligheter att förbilliga skolbyggandet och så att även statsverkets utgifter för bidragsgivningen sammanlagt kan minskas med 10 milj. kr. budgetåret 1960/61.

Stockholm den 21 januari 1959

Bertil Ohlin

Wald. Svensson

Henning Gustafsson
i Skellefteå

Sven Gustafson
i Göteborg

Sven Wedén

Gunnar Helén

O. Malmborg